

Seznam členů Východočeské podskupiny Skupiny pro výzkum dravých ptáků a sov

BĚLKA Tomáš	Zámek 1, 517 50 Častolovice
CIBULKA Václav	Sokolovská 600, 537 01 Chrudim
ČIHÁK Kamil	Uhřínov pod Deštnou 10, 517 03 Skuhrov
DIVIŠ Tomáš	Tyršova 698, 552 03 Česká Skalice
DOBROVOLNÝ Alois	Kamenná 65, 588 13 Polná
DUSÍK Miroslav	Lochenice 95, 503 02 Předměřice n/L.
HÁJEK Josef	čp. 93, 569 03 Rozhraní
HLAVÁČ Václav, Ing.	Dělnická 440, 580 01 Havlíčkův Brod
KALENSKÝ Josef	Čsl. armády 579, 543 01 Vrchlabí
KOLLERT Petr	Lípa nad Orlicí 59, 517 21 Týniště n/O.
KURTAK Vladislav	Dobrošovská 938, 547 01 Náchod
PETERA Vladimír	Hustiřany 21, 552 11 Velichovky
PLESNÍKOVI Vl. a Jan	Sezemická 1361, 530 03 Pardubice
PRÁŠIL Jiří	Dimitrovova 960, 503 46 Třebechovice pod Orebem
PTÁČEK Martin	Rumunská 172/6, 541 00 Trutnov
REJMONT Petr	Butoves 7, 507 01 Slatiny u Jičína
ŠTANCL František	Nepomuky 27, 561 34 Výprachtice
VONDRA Jan	Leninova 600, 538 21 Slatiňany
VOŘÍŠEK Petr	Kollárova 1103, 565 01 Chocení
VRÁNA Josef	Francouzská 505, 547 01 Náchod
ZAJÍC Jiří	Rudé armády 810, 500 03 Hradec Králové

Současný stav hnízdicích čápů bílých (Ciconia ciconia) ve Východočeském kraji v roce 1983 po sčítání, které uskutečnila pracovní skupina pro výzkum, evidenci a ochranu čápů v ČSR.

Bohumil Rejman, Litomyšl

Na tomto stručném, nicméně pokud možno, pravdě odpovídajícímu výsledku o současném stavu hnízdicích čápů bílých ve Východočeském kraji během roku 1983 má podíl kolektiv členů pracovní skupiny, který se zabýval sledováním čápů bílých na zmíněném území.

Jsou to: Boháč Dobroslav RNDr., Bělka Tomáš, Beran Josef, Cibulka Václav, Hladík Bohuslav, Hořčíčka Zdeněk, Hošek Milan, Hromádka Miloslav, Kratochvíl Václav, Kult Jiří Ing., Mach Jiří a Alena, Moník Václav, Novák Miroslav, Obhlídal František JUDr., Ouzký Karel, Prášil Jiří, Prskavec Karel, Průchová Světlana, Rejman Bohumil, Sifta Jiří, Štancl František, Štancl Ladislav, Urbánek Lubomír, Vamberra František Ing., Vaněk Jiří Ing., Vávra Vladimír, Vondra Jan a Zajíc Jiří MUC.

Všem jmenovaným patří v první řadě dík za to, že ať ve funkci krajského, okresního organizátora či zpravodaje nebo jen dílčího informátora, který vypomohl pracovní skupině jen několika stručnými informacemi, dokázali se nezištně a bez nároku na jakoukoliv odměnu (naopak veškeré náklady na sledování čápů vynaložené, jakož i poštovné, si hradili sami), nadchnout pro tuto přípravnou sčítací akci, která vyvrcholí v letošním roce ve formě mezinárodního sčítání hnízdicích čápů bílých v celé Evropě.

Všichni společně s dalšími členy pracovní skupiny věříme, že tato hrstka nadšených spolupracovníků dokáže v tomto roce to, co dokázala dvojice osob, totiž Heinrich a Plachetka, právě před padesáti roky.

Jak to vlastně vypadalo s čápy tenkrát ve východních Čechách? Vytypovat přesný počet hnízdicích čápů bílých je velmi těžké,

poněvadž politické uspořádání našich historických zemí Čech a Moravy se několikrát pronikavě změnilo nejen hranicemi územních celků, ale v poslední době dokonce změnou názvů obcí, zavedením dominantních názvů střediskových obcí.

Nicméně možno vzít pro posouzení celého stavu věci vykazovaná data z míst, o kterých bezpečně víme, že byla a dosud jsou součástí územního teritoria, které dnes nazýváme Východočeským krajem. Samozřejmě je nutno brát zřetel na území, které tvoří východní část okresu svitavského, který svým spádovým územím byl a dosud patří k Moravě.

Z východních Čech máme jen skromné prameny. Výsledky sčítání hnízdících párů čápů bílých v roce 1934 se opírají jen o data, zjištěná Heinrichem, který uvádí ze 64 zjištěných hnízd jen 41 hnízdících párů a to vesměs v polabské nížině na Hradecku a Pardubicku nebo v povodí Loučné nebo obou Orlic.

Posuďte sami podle následujících dat z roku 1934 :

Dvůr Králové	8 hnízd
Německý Brod (nyní Havl. Brod)	10 hnízd
Hradec Králové	7 hnízd
Jičín	4 hnízda
Náchod	1 hnízdo
Pardubice	12 hnízd
Rychnov nad Kněžnou	9 hnízd
Vysoké Mýto	13 hnízd
celkem	64 hnízd

V období mezi rokem 1934 až 1940 není z východních Čech podstatnějších zpráv o stavu a pohníždění čápů bílých. Ing. Kadlec + (r. 1937) uvádí několik dat z východních Čech ve svých "Doplňcích k seznamu čapích hnízd v Čechách", Musílek pak v roce 1940 ve svém dílu "Ptactvo Litomyšlska" a konečně v roce 1946 v "Ptactvu Pardubicka" se zmiňuje o několika čapích hnízdech.

Náš spolupracovník Bohuslav Hladík z Polné začal evidovat čápy bílé již od roku 1941, ovšem omezil se v tomto čase jen na hnízda v okolí svého bydliště a na Ždársko. Teprve později rozšířil svou evidenci na okres Německý Brod (nyní Havlíčkův Brod) a jihovýchodní část okresu Chrudim jako na přilehlou část severovýchodní Českomoravské vrchoviny (1962 - 1965).

Přesnější zprávy o stavu hnízdících párů čápů bílých nám podává Pácalt z Pardubicka (1945 až 1957) a Šmíd (1947 - 1958) na Hradecku. Oba zanechali mapky zmíněných okresů s přesným vyznačením čapích hnízd (hnízdící páry, hnízda neobsazená, hnízda opuštěná). Pácalt zachycuje stav na třech mapkách od roku 1947 do roku 1950 na Pardubicku, řídící učitel František Šmíd pak na své mapce z Hradecka stavy hnízdících čápů od roku 1947 až do roku 1958.

V podchycování dat o hnízdících párech pokračoval Jiří Prášil z Třebechovic, který vypracoval rozšířený seznam stavu čapích hnízd v roce 1963 na okrese Hradec Králové s uvedením roku založení hnízda, s označením na čem je hnízdo umístěno, kdo je majitelem objektu, číslo popisné, druh podložky a další jiné zajímavé postřehy o průběhu hnízdění, zničení nebo obnovení hnízda, o kroužkování mláďat apod. . Jen díky Prášilovi, který nám nezištně poskytl staré podklady o stavu hnízd na Hradecku, podařilo se naší pracovní skupině (hlavně MUC. Zajícovi a Ing. Vamberovi) zjistit pravý stav existujících hnízd v roce 1983.

Soustavným sledováním hnízdících párů čápů bílých v širším měřítku, které přesahovalo daleko hranice okresu Pardubice se zabýval v letech 1958 až 1967 JUDr. František Obhlídal. Před ním již v roce 1946 a 1947 byly rozesílány na Pardubicku ornitologickým odborem Přírodovědného klubu v Pardubicích dotazníky, hlavně na národní výbory, o vlastivědném výzkumu čápa bílého. Kdo akci pořádal a jaký byl její výsledek nám jistě někdy osvětlí Dr. Obhlídal, který jistě stál této akci v čele.

Nezávisle na něm evidoval podobným způsobem na Litomyšlsku a přilehlých okresech hnízdění čápů bílých Bohumil Rejman z Litomyšle od roku 1953. Obhlídal kontroloval čapí hnízda na okrese Pardubice, Přelouč, Holice v Č., Vysoké Mýto, Lanškroun, Hlinsko v C., Cáslav, Chotěboř a částečně Litomyšl. Zachovala se zpracovaná evidence obsazených hnízd z roku 1958 Dr. Obhlídalem, kterou autorovi nezištně nabídl.

Okres	hnízdo	počet čápů	mláďat
Čáslav	1 hnízdo	6	4
Hlinsko v. Č.	3 hnízda	13	7
Holice v Č.	7 hnízd	27	13
Chotěboř	2 hnízda	5	1
Lanškroun	4 hnízda	18	10
Litomyšl	2 hnízda	9	5
Pardubice	7 hnízd	26	12
Přelouč	8 hnízd	33	17
Vysoké Mýto	11 hnízd	53	31

Rejman evidoval čápy na okrese Polička, Moravská Třebová, Svitavy, Lanškroun, Ústí nad Orlicí, okrajově okresy Chrudim, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou a Hradec Králové. Některá pozorovaná území se překrývala s Obhlídalovými, takže z let 1960 až 1980 máme z těchto územních celků poměrně dost dat a o to věrohodnějších, neboť byla evidována většinou duplicitně a ve většině případů porovnáním poskytnutých výsledků možno konstatovat, že se uvedená data co do počtu obsazených hnízd i vyvedených mláďat shodují.

Mimo to bylo oběma autory získáno velké množství dat od různých úsekových a územních zpravodajů, kteří nezávisle na nich, rovněž hnízdící čápy evidovali, bohužel není nám dostatečně známo jak dlouho a jak velký byl jejich pozorovaný rajón. Byli to v první řadě: Ing. Drobílek, Moník, Bělka, Hromádko, bratři Stanclové, Beran, Ing. Vaněk, Vávra, atd.

Na základě těchto poznatků můžeme uveřejniti výsledky, které byly získány v roce 1973 a nebyly, pokud víme, ještě zveřejněny.

Jsou již upraveny podle okresů organizovaných poslední územní

reorganizací a podle nich byla také založena naše celostátní kartotéka existujících čapích hnízd na území ČSR.

Stav evidovaných hnízd čápa bílého (Ciconia ciconia) ve Východočeském kraji v roce 1973

Okres	Počet hnízd	Autor
Havlíčkův Brod	12	Hladík
Hradec Králové	13	Prášil Smíd Obhlídal
Chrudim	6	Rejman Hladík
Náchod	9	Hromádko Vávra
Pardubice	22	Drobílek, Moník, Obhlídal, Pácalt
Rychnov nad Kněžnou	18	Bělka, Rejman
Svitavy	11	Rejman, Beran
Ústí nad Orlicí	17	Beran, Rejman, Stancl F.
Celkem	198	14

Okres	HZD+HB+HC+H	HB	HC	H
Náchod	29	4	11	14
Pardubice	40	11	8	21
Rychnov nad Kněžnou	21	2	3	16
Semily	1			1
Svitavy	27	2	6	19
Trutnov	1			1 ?
Ústí nad Orlicí	21	3	4	14
Celkem	243	45	67	131

Abychom se mohli vůbec těchto výsledků dopracovat, museli jsme zavést pro potřeby naší evidence vedle vžitých mezinárodních značek zavedených německými ornitology (Schütz a spol.),

některé značky, které mají význam jen pro naši evidenci a jsou určeny jen pro naše účely.

Začali jsme užívat následující značky :

- HZD = hnízda dávno zaniklá
- H = počet hníz fyssicky existujících
- HB = hnízda opuštěná (nekdy nebo nepravidelně navštěvovaná)
- HO = hnízda v pozorovaném období neobsazená
- HC = hnízda zničená (fyssicky neexistující)
- HX = hnízda, o kterých nám chybí jakékoliv zprávy
- HE = hnízda obsazená lichým čápem
- HPa = hnízda obsazená párem
- HPx = hnízda obsazená párem, ale o výsledku hnízdění chybí informace
- HPm = hnízda obsazená párem s mládaty (např. HPm 2 = počet 2 juv.)
- HPmx = hnízda obsazená párem s mládaty, počet mládat není přesně znám
- HPO = hnízda obsazená párem bez mládat (zde nutno rozeznávat různé indexy, které vyznačují, zda byla snůška vajec zničená nebo zda vyhlédla mládata během hnízdění uhynula apod.) HPOo, HPOm, HPOg
- JZG = celkový počet vyvedených mládat
- JZa = průměrný počet vyvedených na jeden hnízdící pár všeobecně
- JZm = průměrný počet vyvedených mládat na jeden hnízdící pár s mládaty
- StD = průměrný počet hnízdících párů na 100 km².

Tak jsme konečně během roku 1981 až 1983 získali přehled o stavu existujících hnízd čápů bílých nejen ve Východočeském kraji, ale ve všech krajích země Čech a Moravy.

Abychom si vůbec mohli učinit představu o tom, jak naše práce postupovala, vypracoval jsem na základě všech zpráv, poskytnutých dat a informací, které naši pracovní skupině poskytli v první řadě členové pracovní skupiny, v neposlední řadě však i nejširší veřejnost ovlivněná rozhlasem a tiskem, členové Českého svazu ochrany přírody, městské a místní národní výroby, tříroční přehled o stavu hnízdících párů čápů

bílých a to za rok 1981, za rok 1982 a za rok 1983.

Při posuzování jednotlivých výsledků v tom kterém roce, je nutno mít především na zřeteli, že dosažené výsledky za rok 1981 jsou značně zkresleny okolnostmi, jakými byly nedostačejný počet fundovaných informátorů a pozorovatelů, naprostý nedostatek informací o všech současných nebo v minulosti existujících hnízd (samozřejmě to neplatilo o Východočeském a Západočeském kraji, kde v rámci celého kraje se evidence čapích hnízd dělá nezávisle na tuto akci již řadu let před tím (Beneda, Rejman).

V roce 1982 se tato situace zlepšila. Byla vytvořena hustá síť zpravodajů a zřízeny funkce okresních a krajských organizátorů. Přesto jsou výsledky zkresleny nepříznivým čapím rokem (Němci říkají "Störungsjahr"), který způsobil, že skoro jedna polovina evidovaných hnízd nebyla obsazena anebo jen lichým čápem.

Teprve výsledky z roku 1983 odpovídají vynaloženému úsilí našich organizátorů a zpravodajů. Je možno konstatovat, že podchycený počet existujících hnízd na pozorovaném území ČSR a tedy i v celém Východočeském kraji činí 97 %. Z toho zbývá 7 % na evidovaná hnízda, z kterých nám chybí jakékoliv informace o výsledku hnízdění a další 3 % počítáme na hnízda, která budou v pozorovací sezoně nově založena anebo hnízda, která budou dodatečně objevena.

Evidence čapích hnízd za rok 1981 ve Východočeském kraji:

Okres:	H	HPa	HPm	HPO	HB	HC	HX	JZG	JZa	JZm
Havl.Brod	30	12	8	2	7	11	2	24	2,0	3,0
Hr. Král.	40	4	3	1	9	8	19	8	2,0	2,7
Chrudim	12	6	5	1	5	1		15	2,5	3,0
Jičín	10	9	8	1	1			24	2,7	3,0
Náchod	20	14	9	4	5	8	4	28	2,0	3,1
Pardubice	36	12	7	5	13	7	4	12	1,0	1,7

Okres:	H	HPa	HPm	HPO	HB	HC	HX	JZG	JZa	JZm
Rychnov n.Kn.	18	11	5	6	2	1	4	15	1,4	3,0
Semily	1	1	1					3	3,0	3,0
Svitavy	23	15	14	1	4	4		33	2,2	2,4
Trutnov	1	1	1					-	-	-
Ústí n.Orl.	21	12	10	2	3	4	2	31	2,6	3,1
Celkem	222	97	70	24	49	44	35	193	1,9	2,5

Evidence hnízd čápů bílých v roce 1982 ve Východočeském kraji:

Okres:	H	HPa	HPm	HPO	HB	HC	HPx	JZG	JZa	JZm
Havl.Brod	30	9	6	3	3	14	4	15	1,7	2,5
Hr. Král.	45	10	9	1	9	26		26	2,6	2,9
Chrudim	14	8	3	5	3	2	1	7	0,9	2,3
Jičín	12	10	6	4	2			14	1,4	2,3
Náchod	28	8	4	4	6	14		14	1,8	3,5
Pardubice	38	14	8	6	14	7	3	19	1,4	2,4
Rychnov n.Kn.	20	11	6	5	3	5	1	9	0,8	1,5
Semily	1	1	1					-	-	-
Svitavy	25	15	10	5	3	6	1	25	1,7	2,5
Trutnov	1							1	-	-
Ústí n.Orl.	22	12	8	4	3	5	2	22	1,8	2,8
Celkem	236	98	60	38	46	79	13	151	1,3	2,5

Evidence hnízd čápů bílých v roce 1983 ve Východočeském kraji:

Okr.	StD	H	HPa	HPm	HPO	HB HO	HC	HPx	JZG	JZa	JZm
HB	0,5	12	7	7		3		2	19	2,7	2,7
HK	1,1	21	10	8	2	11			24	2,4	3,0
CR	0,7	10	7	6	1	3			18	2,6	3,0
JC	1,4	14	12	12		1		1	36	3,0	3,0
NA	1,4	16	12	7	5	2	2		20	1,7	2,9
PU	1,4	23	12	10	1	10		2	30	2,5	3,0

Okr.	StD	H	HPa	HPm	HPO	HB HO	HC	HPx	JZG	JZa	JZm
RK	1,1	16	11	9	2	5			23	2,1	2,6
SE	0,1	1	1	1					3	3,0	3,0
SY	1,0	18	14	12	3	3			31	2,2	2,6
TU	0,0	1						1	-	-	-
UO	1,0	14	11	9	2	3			30	2,7	3,7
Celkem	1,0	143	97	81	15	41	2	6	234	2,4	2,9

Do tabulky z roku 1983 byl zařazen také průměrný počet hnízd na 100 km² v kraji Východočeském. Do výsledku a celkového počtu evidovaných hnízd nebyl zařazen počet hnízdávno zašlých. Výčet těchto hnízd uvádím proto zvláště :

Počet dávno zaniklých hnízd v kraji Východočeském zjištěných k roku 1983:

Okres:	HZD
Havlíčkův Brod	11
Hradec Králové	27
Chrudim	3
Jičín	1
Náchod	13
Pardubice	15
Rychnov nad Kněžnou	5
Semily	-
Svitavy	7
Trutnov	-
Ústí nad Orlicí	7
Celkem	89

To jsou výsledky společné práce všech členů pracovní skupiny pro výzkum, evidenci a ochranu čápů obou druhů v ČR. Závěrem Vás všechny prosíme, abyste nám v tomto finálním roce mezinárodního sčítání čápů bílých věnovali trochu svého soukromého času a pomohli nám jak nejvíce můžete. Každá sebemenší

informace, jak jste se konečně se shora uvedených dat přesvědčili, nám bude vítána, hlavně když bude přesná.

My všichni, přesto že je nás v pracovní skupině již necelá stovka, jsme si plně vědomi, že bez pomoci každého z Vás, bez pomoci veřejnosti, tento nesmírně náročný úkol nejsme schopni stropcentně zvládnout.

Děkujeme Vám všem předem za pochopení a těšíme se s Vámi se všemi na spolupráci při letošním sčítání čápů bílých i černých.

ORNITOLOGICKÉ ZAJÍMAVOSTI

Sestavil: Pavel Žďárek, Hradec Králové

Uveřejňujeme na stránkách Sborníku Východočeské pobočky již třetí pokračování ornitologických zajímavostí převážně regionálního charakteru. Ve většině případů zahrnují údaje z let 1982 a 1983.

Potáplice lední (Gavia immer)

7. 12. 1983 byl chycen 1 ex. na Labi ve Dvoře Králové nad Labem a předán do tamní zoologické zahrady. J. Sklenář.

Kormorán velký (Phalacrocorax carbo)

Jarních a podzimních výskytů je hlášeno z různých lokalit více. 28. 7. 1983 - 1 ex. na poloostrově rybníka "Rozhrna" u Bohdanče (Pardubice, Boh. Kloubeč).

Volavka popelavá (Ardea cinerea)

6. 6. 1982 se 17 ex. zdržovalo na rybníku "Sopřečský" (Pardubice); 3 ex. pozorovány při nošení rákosí a větviček do borového mlází za rybníkem. Hnízdění však nebylo zjištěno. Menší skupiny se v okolí zdržovaly po celé léto a podzim. Poslední pozorování 19. 12. na rybníku "Švihov" u Žáravic /Pardubice/, V. Kratochvíl. Téhož dne zastihl 5 ex. na rybníku "Skříň" u Bohdanče (Pardubice) L. Štancl. 22. 2. 1983 viděl 2 ex. na poli u obce Pševy (Jičín) R. Exner.

Bukač velký (Botaurus stellaris)

27. 8. 1983 - 1 ex. na rybníku "Babydolák" u Chlumce nad Cidlinou (Hradec Králové), Boh. Kloubeč.

Čáp černý (Ciconia nigra)

Pozorování dospělých ptáků 25. 4. a 12. 6. 1982 u rybníka "Strašovský", Strašov (Pardubice) a rybníka "Kněžský", Chýšť (Pardubice) a 1 juv. ex. 11. 7. 1982 u rybníka "Chýštský", Chýšť, nasvědčuje hnízdění v blízkém okolí. V. Kratochvíl.

Husa velká (Anser anser)

Nebývale silný podzimní průtah zaznamenal v roce 1982 u Volče (Pardubice) V. Kratochvíl. Dopoledne 3. 10. čítalo 14 hejn dohromady 4 až 4,5 tisíce kusů. 28. 12. přeletělo během celého dne 9 hejn o celkovém počtu asi 3 000 ex. Směr tahu v obou případech k jihu až jihozápadu.

Hoholka lední (Clangula hyemalis)

Ve dnech 25. 2. - 5. 3. 1983 se zdržoval 1 samec přebarvující ze zimního do svatebního šatu na Orlici pod elektrárnou v Hradci Králové na Slezském Předměstí. J. Zajíc.

Orel mořský (Haliaeetus albicilla)

19. 12. 1982 - 1 ex. na rybníku "Skříň" u Bohdanče (Pardubice, L. Štancl. 27. 10. 1982 - 1 ad. ex. u Janovic (Jihlava) usedl na strom u silnice do Polné. B. Hladík.

Luňák hnědý (Milvus migrans)

11. 4. 1982 - 1 ex. na okraji lesa "Vápenka" mezi Polnou a Hrbovem (Jihlava), B. Hladík.

Ostříž lesní (Falco subbuteo)

16. 5. 1982 - 1 pár provádí svatební lety nad lesem "Vrší" mezi Hrbovem a Brzkovem (Jihlava), B. Hladík.

Chrástal vodní (Rallus aquaticus)

30. 1. 1982 - 1 ex. chycen na strouze u Volče (Pardubice). Pozorován zde ještě první březnový týden. V. Kratochvíl.